

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27.06.1974, sp. zn. Sc 1/74, ECLI:CZ:NS:1974:SC.1.1974.1

Číslo: 53/1974

Právní věta: Z předpisů upravujících důchodové zabezpečení nelze dovodit povinnost jednotného zemědělského družstva hlásit každého půl roku výši dosaženého hrubého výdělku poživatelky vdovského důchodu z pracovní činnosti v jednotném zemědělském družstvu. Nelze proto jednotnému zemědělskému družstvu ve smyslu ustanovení § 118 odst. 2 zákona č. 103/1964 Sb. uložit, aby nahradilo vyplacené částky důchodu jen z toho důvodu, že nepodalo hlášení o výši dosaženého hrubého výdělku poživatelky vdovského důchodu.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 27.06.1974

Spisová značka: Sc 1/74

Číslo rozhodnutí: 53

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Důchod, Jednotná zemědělská družstva, Sociální zabezpečení

Předpisy: 103/1964 Sb. § 118 ods. 2 101/1964 Sb. § 89 ods. 1

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 53/1974 sb. rozh.

Z předpisů upravujících důchodové zabezpečení nelze dovodit povinnost jednotného zemědělského družstva hlásit každého půl roku výši dosaženého hrubého výdělku poživatelky vdovského důchodu z pracovní činnosti v jednotném zemědělském družstvu.

Nelze proto jednotnému zemědělskému družstvu ve smyslu ustanovení § 118 odst. 2 zákona č. 103/1964 Sb. uložit, aby nahradilo vyplacené částky důchodu jen z toho důvodu, že nepodalo hlášení o výši dosaženého hrubého výdělku poživatelky vdovského důchodu.

(Stanovisko senátu Nejvyššího soudu ČSSR k zajištění jednotného výkladu zákona, z 27. 6. 1974, [Sc 1/74](#))

Nejvyšší soud ČSR usnesením z 13. 2. 1973 sp. zn. 7 Co 316/72 potvrdil usnesení krajského soudu v Ostravě z 19. 10. 1972 č. j. 14 C 136/72-8, jímž bylo částečně zrušeno a částečně potvrzeno rozhodnutí Úřadu důchodového zabezpečení v Praze. V odůvodnění tohoto rozhodnutí uvedl, že

podle ustanovení § 118 odst. 1 zákona č. 103/1964 Sb. je jednotné zemědělské družstvo povinno vést záznamy o okolnostech rozhodných pro nárok na dávku a hlásit je orgánům sociálního zabezpečení. Protože se zřetelem k ustanovení § 67 uvedeného zákona je při souběhu s výdělečnou činností výše docílené pracovní odměny rozhodná pro nárok na vdovský důchod a jeho výši, je jednotné zemědělské družstvo povinno sdělovat orgánu sociálního zabezpečení výši docílené pracovní odměny družstevnice, která je poživatelkou vdovského důchodu. Nesplní-li družstvo tuto povinnost, je povinno uhradit vzniklý přeplatek na vdovském důchodu podle ustanovení § 118 odst. 2 zákona č. 103/1964 Sb., pokud se orgán sociálního zabezpečení nedověděl o výši pracovních odměn včas jiným způsobem. Skutečnost, že předpisy o sociálním zabezpečení družstevních rolníků neobsahují období ustanovení § 132 odst. 2 vyhlášky č. 102/1964 Sb., jež ukládá organizacím, aby u poživatelék vdovského důchodu, které v organizaci pracují v pracovním poměru, hlásily každého půl roku orgánu sociálního zabezpečení výši dosaženého hrubého výdělku, nemění nic na povinnosti vyplývající pro jednotná zemědělská družstva z ustanovení § 118 odst. 1 zákona č. 103/1964 Sb. I když totiž jednotným zemědělským družstvům není výslovně určena lhůta, ve které jsou povinny hlásit orgánu sociálního zabezpečení zasílat, platí i pro ně půlroční lhůta, která umožňuje zúčtování vdovského důchodu.

Nejvyšší soud SSR usnesením z 30. 3. 1973 sp. zn. 3 Co 332/72 změnil rozhodnutí krajského soudu v Banské Bystrici z 30. 8. 1972 sp. zn. 16 C 184/72 tak, že zrušil rozhodnutí Správy dôchodkov v Bratislavě. V odůvodnění tohoto rozhodnutí uvedl, že jen ustanovení § 118 odst. 1 zákona č. 103/1964 Sb. se přímo zabývá povinností jednotných zemědělských družstev hlásit orgánům sociálního zabezpečení určité okolnosti, o kterých mají vést záznamy. Ze znění tohoto zákonného ustanovení nelze vyvodit závěr, že jednotná zemědělská družstva mají u svých členek, které jsou v jednotném zemědělském družstvu pracovníčně činné a jsou poživatelkami vdovského důchodu, povinnost hlásit orgánu sociálního zabezpečení každého půl roku výši příjmů dosažených z pracovní činnosti. Takovou povinnost nestanoví ani jiné zákonné ustanovení. Nemají tedy jednotná zemědělská družstva povinnost hlásit orgánu sociálního zabezpečení výši příjmů vdov z pracovní činnosti. Ze srovnání ustanovení § 118 zákona č. 103/1964 Sb. a § 73 vyhlášky č. 104/1964 Sb. s ustanovením § 132 vyhlášky č. 102/1964 Sb. se totiž dá dovodit zjevný záměr zákonodárce neuložit jednotným zemědělským družstvům povinnost hlásit orgánu sociálního zabezpečení u pracovníčně činných členek družstva, které jsou poživatelkami vdovského důchodu, výši příjmů z pracovní činnosti a výši pobíraného nemocenského. Z nesplnění této povinnosti nelze vyvozovat důsledky uvedené v ustanovení § 118 odst. 2 zákona č. 103/1964 Sb.

Vyjádření generálního prokurátora ČSSR, vyžádané předsedou Nejvyššího soudu ČSSR podle ustanovení § 27a odst. 2 zákona o organizaci soudů a o volbách soudců (jehož úplné znění bylo vyhlášeno pod č. 19/1970 Sb.) uvádělo, že právní na č. 101/1964 Sb. a vyhlášky č. 102/1964 Sb. nelze analogicky použít k řešení věci, na které se vztahuje zákon č. 103/1964 Sb. Tyto právní předpisy totiž neobsahují ustanovení, které by jednotným zemědělským družstvům ukládalo povinnost hlásit každého půl roku výši příjmů dosaženého z pracovní činnosti členkou družstva pobírající vdovský důchod. Ustanovení zákona č. 101/1964 Sb. a vyhlášky č. 102/1964 Sb. nelze analogicky použít k řešení věcí, na které se vztahuje zákon č. 103/1964 Sb. a vyhláška č. 104/1964 Sb., neboť jde o dvě speciální právní úpravy. Nelze tedy povinnosti stanovené v zákoně č. 103/1964 Sb. rozšiřovat nad rámec tímto zákonem stanovený.

Vyjádření předsedy Nejvyššího soudu ČSR a předsedy Nejvyššího soudu SSR obsahovala shodné závěry v tom, že z úpravy § 118 odst. 1 zákona č. 103/1964 Sb. je zapotřebí dovodit povinnost jednotných zemědělských družstev hlásit orgánu sociálního zabezpečení výši pracovních odměn svých členek, které jsou v jednotném zemědělském družstvu pracovníčně činné a jsou poživatelkami vdovského důchodu.

Vyjádření předsedy Nejvyššího soudu ČSR dále uvádělo, že časově určujícím okamžikem, z něhož je

třeba vycházet při posuzování doby, v níž je jednotné zemědělské družstvo povinno hlásit výši pracovních odměn družstevníka orgánům sociálního zabezpečení, je vznik okolností rozhodných pro nárok na důchod. Protože lhůta ke splnění této povinnosti není výslovně v právních předpisech uvedena, je družstvo povinno učinit takové hlášení v přiměřené době poté, kdy jsou mu známy rozhodné okolnosti (a to po zúčtování záloh poskytnutých na pracovní jednotky) o výši dosažených pracovních odměn poživatelky vdovského důchodu.

Vyjádření předsedy Nejvyššího soudu SSR obsahovalo také úvahu o tom, že nedostatek konkretizace povinnosti jednotných zemědělských družstev podávat hlášení orgánu sociálního zabezpečení, zejména co do jejího časového rozložení, by neměl být důvodem k tomu, aby opomenutí hlášení nemělo pro jednotná zemědělská družstva vůbec žádné důsledky, že tedy jde o mezeru v právních předpisech, kterou je třeba výkladem vyplnit tak, aby příslušný předpis byl náležitě konkretizován přiměřenou lhůtou odpovídající podmínkám družstevního hospodaření a způsobu odměňování družstevníků.

Federální ministerstvo práce a sociálních věcí ve svém vyjádření uvádělo, a že ze shodného znění ustanovení § 118 zákona č. 103/1964 Sb. a § 89 zákona č. 101/1964 Sb. vyplývá, že povinnost jednotných zemědělských družstev vést záznamy o okolnostech rozhodných pro nárok na dávku a její výši a podávat hlášení pro účely sociálního zabezpečení je stejná jako povinnost závodů a organizací v důchodovém zabezpečení pracovníků. Tato povinnost se týká také podávání hlášení o vstupu poživatelky vdovského důchodu do pracovní činnosti v JZD a podávání hlášení o změnách v jejím výdělku. Pokud v ustanovení § 132 odst. 2 vyhlášky č. 102/1964 Sb. byla povinnost závodů konkretizována, stalo se tak proto, aby byla ulehčena práce podnikové administrativě. Bez tohoto ustanovení by totiž závody byly povinny podle ustanovení § 89 zákona č. 101/1964 Sb. hlásit každou změnu výdělku poživatelky vdovského důchodu, jakmile k takové změně dojde a jde o změnu, která má vliv na výši vdovského důchodu, a nikoli teprve po uplynutí doby půl roku. S ohledem na ekonomickou úroveň jednotných zemědělských družstev a výši pracovních odměn členek jednotných zemědělských družstev nedocházelo u vdov pracujících v jednotných zemědělských družstvech v naprosté většině ke krácení vdovského důchodu. Nejevila se proto potřeba stanovit v sociálním zabezpečení družstevních rolníků obdobné opatření, jaké vyplývá z ustanovení § 132 odst. 2 vyhlášky č. 102/1964 Sb. Tím se však nezměnilo nic na povinnosti jednotných zemědělských družstev hlásit ihned takové změny ve výdělcích (pracovních odměnách), které mají za následek krácení nebo změnu v krácení vdovského důchodu.

Federální ministerstvo zemědělství a výživy uvádí ve svém vyjádření, že právní úprava sociálního zabezpečení družstevních rolníků nezahrnuje, a to ani v obdobném vyjádření, úpravu pojatou v sociálním zabezpečení pracovníků do ustanovení § 132 odst. 2 vyhlášky č. 102/1964 Sb. V této rozdílnosti nelze spatřovat ani mezeru ani opomenutí, ale vědomé respektování celkově omezenějších možností administrativy v jednotných zemědělských družstvech. Do doby přestavby důchodového zabezpečení družstevních rolníků je tedy zapotřebí respektovat ve všech směrech existující rozdílnosti právních úprav obou systémů sociálního zabezpečení. Není tedy možné postihovat jednotná zemědělská družstva za neplnění takové ohlašovací povinnosti, která jim nebyla výslovně právním předpisem uložena.

Podle ustanovení § 27a odst. 1 zákona č. 36/1964 Sb. o organizaci soudů a o volbách soudců (úplné znění zákona bylo vyhlášeno pod č. 19/1970 Sb.) přikázal předseda Nejvyššího soudu ČSSR k zaujetí stanoviska otázku sjednocení výkladu ustanovení § 118 zákona č. 103/18964 Sb. a § 73 vyhlášky č. 104/1964 Sb., protože při sledování rozhodnutí nejvyšších soudů republik (§ 27 odst. 1 zákona o organizaci soudů a o volbách soudců) byla Nejvyšším soudem ČSSR zjištěna rozdílnost výkladu uvedených ustanovení v rozhodnutích senátů Nejvyššího soudu ČSR a Nejvyššího soudu SSR.

Senát Nejvyššího soudu ČSSR zaujal podle ustanovení § 27 odst. 1 písm. c/ zákona o organizaci

soudů a volbách soudců stanovisko k zajištění jednotného výkladu ustanovení § 18 odst. 1 a 2 zákona č. 103/1964 Sb. (jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 8/1972 Sb.) a ustanovení § 73 vyhlášky č. 104/1964 Sb., a to tak, že z předpisů upravujících důchodové zabezpečení nelze dovodit povinnost jednotného zemědělského družstva hlásit každého půl roku výši dosaženého hrubého výdělku poživatelky vdovského důchodu z pracovní činnosti v jednotném zemědělském družstvu, a že proto nelze jednotnému zemědělskému družstvu ve smyslu ustanovení § 118 odst. 2 zákona č. 103/1964 Sb. uložit, aby nahradilo neprávem vyplacené částky důchodu jen z toho důvodu, že nepodalo hlášení o výši dosaženého hrubého výdělku poživatelky vdovského důchodu.

Z odůvodnění:

Zákon č. 101/1964 Sb. (jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 5/1972 Sb.) stanoví v § 89 odst. 1 povinnost závodů vést záznamy a podávat hlášení pro účely sociálního zabezpečení stejným způsobem, jakým stanoví zákon č. 103/1964 Sb. v ustanovení § 118 odst. 1 tuto povinnost u jednotných zemědělských družstev. Jak závody, tak jednotná zemědělská družstva mají podle těchto ustanovení povinnost vést záznamy o okolnostech rozhodných pro nárok na dávku a její výši (jako příklad oba tyto zákony některé takové okolnosti uvádějí) a hlásit tyto okolnosti orgánu sociálního zabezpečení. Na vyzvání tohoto orgánu jsou závody a jednotná zemědělská družstva povinny podat takové hlášení kdykoliv.

Zatímco ustanovení § 132 odst. 2 vyhlášky č. 102/1964 Sb., jímž je provedeno ustanovení § 89 odst. 1 zákona č. 101/1964 Sb., výslovně stanoví, že u poživatelky vdovského důchodu je závod povinen hlásit každého půl roku výši dosaženého hrubého výdělku, vyhláška č. 104/1964 Sb., /1/ kterou se provádí zákon č. 103/1964 Sb., obdobné ustanovení neobsahuje. Všechny uvedené předpisy nabyly prakticky současně účinnosti, přičemž nelze předpokládat, že by došlo k uvedené právní úpravě k provedení § 89 zákona č. 101/1964 Sb. i v tom případě, že by závěry téhož obsahu vyplývaly přímo ze zákona, tedy nadbytečně. Již tato skutečnost nasvědčuje závěru, že jednotným zemědělským družstvům nebylo zamýšleno ukládat v uvedeném směru ohlašovací povinnost téhož obsahu, jak byla výslovně uložena závodům v sociálním zabezpečení pracovníků a jak byla také v prováděcím předpise vymezena.

V této souvislosti je třeba uvést, že nejde o jediný případ odlišnosti zákonné úpravy sociálního zabezpečení pracovníků od úpravy sociálního zabezpečení družstevních rolníků, když vzhledem k závažným ekonomickým a sociálním důvodům jsou v mnohých směrech tyto úpravy odlišné.

Zejména je však třeba zdůraznit, že mají-li být vyvozovány sankce z opomenutí splnění určité povinnosti, a to jako povinnosti zákonné, je třeba, aby adresátu povinnosti mohl být obsah i rozsah zákonem stanovené povinnosti do té míry zřejmý, aby nebylo nutno složitějšími úvahami a výkladem předpisů upravujících jiné právní poměry takovou povinnost dovozovat.

Konečně nelze pominout ani to, že podle ustanovení § 118 odst. 1 zákona č. 103/1964 Sb. trvá možnost orgánů sociálního zabezpečení vyzvat jednotné zemědělské družstvo kdykoli k podání hlášení o výši dosaženého hrubého výdělku poživatelky vdovského důchodu z pracovní činnosti v jednotném zemědělském družstvu.

Za toho právního stavu, kdy není v zákoně o sociálním zabezpečení družstevních rolníků ani v prováděcím předpise k tomuto zákonu (a oba tyto předpisy nutno vykládat ve vzájemné souvislosti) ustanovení o způsobu, předmětu a lhůtě ke splnění ohlašovací povinnosti, je třeba mít za to, že odlišnost této úpravy od úpravy povinností závodů v sociálním zabezpečení pracovníků byla zamýšlena. Proto tu není dostatečných důvodů pro analogické použití zákona o sociálním zabezpečení pracovníků.

Důsledkem toho, že právním předpisem není jednotným zemědělským družstvům uloženo hlásit každého půl roku orgánu sociálního zabezpečení výši dosaženého hrubého výdělku poživatelky vdovského důchodu, je pak skutečnost, že jednotným zemědělským družstvům nelze z tohoto důvodu uložit zaplacení částek vyplacených důchodů ve smyslu ustanovení § 118 odst. 2 zákona č. 103/1964 Sb.

1) se změnami obsaženými ve vyhláškách č. 142/1965 Sb., č. 117/1967 Sb., č. 92/1968 Sb. č. 180/1968 Sb. a č. 76/1970 Sb.